

Nr 8

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning rörande riksdagens medverkan vid förhandlingar mellan staten och intresseorganisationerna.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 384 i första kammaren av herr *Sundin* och nr 445 i andra kammaren av herrar *Gustafsson* i Kårby och *Andersson* i Knäred hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om riksdagens medverkan vid förhandlingar mellan å ena sidan staten och å andra sidan intresseorganisationer måtte utredas i enlighet med vad i motionen anförts».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Alltsedan de offentliga tjänstemännen genom lagstiftning år 1937 och 1940 tillerkänts en viss förhandlingsrätt har frågan om att bereda riksdagen inflytande på överläggningar mellan staten och tjänstemannaorganisationer vid olika tillfällen diskuterats. Problemet togs upp av 1948 års förhandlingsrättskommitté (SOU 1951:54) varvid kommittén bl. a. uttalade följande:

Vid de omfattande förhandlingar, som föregingo tillkomsten av det nu gällande avlöningsreglementet, ingingo i den »förhandlingsdelegation» som företrädde statsmakterna — den s. k. 1945 års lönekommitté — även representanter för riksdagen. Kommittén har övervägt, om det icke kunde vara lämpligt att på motsvarande sätt utrusta den förhandlingsorganisation, som i anledning av kommitténs förslag skall komma till stånd, med en liknande utbyggnad. Detta skulle kunna ske i den formen, att ett »råd» eller en »nämnd» eller särskilda »sakkunniga» bestående huvudsakligen av riksdagsmän ställdes vid förhandlingsorganisationens sida eller, om förhandlingsverksamheten uppdroges åt ett särskilt ämbetsverk, att detta verk utrustades med en »styrelse» av sådan sammansättning. Till jämförelse kan nämnas, att förhandlingsorganisationerna å arbetsgivarsidan på den privata arbetsmarknaden ofta bestå av ett mindre egentligt förhandlingsorgan eller förhandlingsdelegation och en vid dess sida ställd större församling, representerande skilda arbetsgivarintressen. — — — Beträffande de tänkta förhandlingarna med statstjänstemännen torde vissa speciella fördelar vara att vinna med en liknande organisation. Eftersom riksdagen även i fortsättningen måste ha att fatta det slutliga avgörandet i fråga om statstjänstemännens löner och andra anställningsvillkor, borde det vara av ett visst intresse att åt riksdagen genom lämpliga representanter bereda tillfälle att i tid öva inflytande på förhandlingsresultatet, så att icke detsamma sedermera vid riksdagsbehandlingen befinnes helt oacceptabelt. Måhända vore

det möjligt att på detta sätt redan inom förhandlingsorganisationen skapa en viss återförsäkring för det lyckliga genomförandet av en eventuell uppgörelse i riksdagen. Vidare lär det icke kunna undvikas, att den egentliga förhandlingsorganisationen kommer att få en viss ämbetsmannakaraktär. En motvikt borde kunna uppnås genom att vid den egentliga förhandlingsdelegationens sida ställes ett råd av förtroendemän. Ur sistnämnda synpunkt är en permanent rådgivande församling att föredraga. Arbetstagar-sidan skulle därigenom år från år möta i stort sett samma representanter för motparten, vilket på den privata arbetsmarknaden visat sig vara till båt-nad för samarbetet. Häremot kan å andra sidan anföras, att existensen av ett dylikt permanent råd hotar att blanda bort ansvaret för uppgörelsen å arbetsgivarsidan. Skall förhandlingsorganisationen ingå i civildepartementet och större förhandlingar ledas av civilministern själv, kan det måhända ur statsrättslig synpunkt väcka betänkligheter, om civilministern i sin ämbetsutövning skall taga råd av en delegation eller ett utskott av riksdagen. Gränserna mellan regeringens och riksdagens befogenheter suddas därigenom i viss mån ut. Då är det att föredraga, att civilministern och rege-ringen i första hand själva få inför riksdagen taga ansvaret för uppgörelsen. Detta utesluter icke, att särskilt vid viktiga förhandlingar Kungl. Maj:t eller civilministern tillkallar sakkunniga att biträda vid förhandlingarna. Att därvid även lämpliga riksdagsmän kunna ifrågakomma är uppenbart.

Även motionsvis ha vid olika tillfällen önskemål och förslag framförts om ett mera direkt inflytande från riksdagens sida vid uppgörelser mellan staten och intresseorganisationerna. (Utskottet får här hänvisa till KU 1953: 19 och SU 1953: 204. I sistnämnda utlåtande hemställde statsutskottet om skriveelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning angående formerna för riksdagens medverkan vid de statliga löneuppgörelserna. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.)

I direktiven till den år 1954 tillsatta författningsutredningen tog föredra-gande departementschefen upp det nu aktuella spørsmålet och anförde därvid bl. a. följande:

Ett karakteristiskt drag i de senaste decenniernas samhällsutveckling i vårt land har varit *organisationsväsendets* starka tillväxt och den maktställning, som organisationerna på många områden förvärvat. Stundom har organisationerna kommit att framträda som bärare av direkta samhällsfunktioner i det att de påtagit sig uppgifter av principiellt statlig natur. Denna utveckling ger upphov till vissa konstitutionella problem. Det har anmärkts, att riksdagen — genom att ge organisationerna en stor del av makten vid genomförandet av vissa moment i en såsom samhällsnyttig ansedd politik — skjutit ifrån sig det direkta ansvaret för en rad viktiga åtgärder. Det har också framhållits, att riksdagsbehandlingen kan nedsjunka till en tom formalitet i sådana fall, då ett framlagt förslag utgör resultatet av förda förhandlingar mellan regeringen eller dess företrädare samt en eller flera organisationer. Förslag har därför vid olika tillfällen framförts om att man borde skapa riksdagsdelegationer för samverkan med regeringen i sådana ärenden. Dessa och liknande spørsmål kan icke förbigås vid en allmän översyn av vår författning. Till stor del rör man sig emellertid här med nya företeelser, som troligen ännu ej fått sin karaktär slutgiltigt utformad, och med nya problem,

som ännu ej blivit tillräckligt genomdiskuterade. Det är därför möjligt, att tiden icke är mogen för konkreta åtgärder på detta område. Problemen bör emellertid undersökas och de uppslag, som kan framkomma, prövas.

1956 års förhandlingsrättsutredning föreslog i sitt betänkande (SOU 1960: 10) en utbyggnad av det rådande förhandlingssystemet mellan staten och organisationerna, varigenom inte bara riksdagen utan också regeringen skulle träda tillbaka som part i lönefrågor. Staten skulle i stället representeras av ett särskilt organ, vars sammansättning dock icke närmare preciseras. Efter vederbörligt remissförfarande är nu utredningens förslag föremål för behandling inom civildepartementet.

Utskottet. Den fråga, som av motionärerna har aktualiserats, berör ett viktigt problem, som tidigare vid flera tillfällen behandlats av riksdagen. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har behandlingen av denna fråga upptagits dels av 1956 års förhandlingsrättsutredning, vars förslag f. n. behandlas inom civildepartementet, dels i direktiven till författningsutredningen, vilken, enligt vad utskottet erfarit, till ingående behandling förehaft detta spörsmål. Något skäl att under sådana förhållanden komplettera givna direktiv eller tillsätta en ny utredning finner utskottet ej föreligga. På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att motionerna I: 384 och II: 445 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 mars 1961

På konstitutionsutskottets vägnar:

BENGT ELMGREN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Torsten Andersson*, Damström, Olsén, Sveningsson, Erik Olsson, Hedblom, Dahl, Källqvist och Hilding*; samt

från andra kammaren: herrar Spångberg, Andersson i Linköping, Magnusson i Tumhult, Adamsson, Larsson i Luttra, Bengtsson i Halmstad, Nilsson i Östersund, Hammar och Braconier.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.